

LES AUTORITATS MALLORQUINES I L'ESPLENDOR DEL ROMANTICISME POLÍTIC (1839-1854)

Joan Carles Sastre i Barceló

1. Els anys d'esplendor del romanticisme polític mallorquí.

La imatge que ens ofereix el cronista reial Antonio Flores de l'Estat Espanyol durant la primera meitat del segle XIX: "trocando la cogulla por casaca de dos colores, el crucifijo por el sable y las rogativas y los sermones por la insurrección y los discursos patrióticos"¹, resulta massa escarrufadora si ens deixam dur pel sòmit o el mite del Romanticisme polític, que contemplava precisament en aquestes dates el seu període d'esplendor. Independentment de les faccions ideològiques, encara que rebés d'elles certs matisos, l'estil romàntic es feu l'amo de la política mallorquina del moment, per a aixecar-la a un món d'ideals sublims que xocarien poderosament amb una pràctica que no conegué més valors que els interessos econòmics, polítics i personals dels qui la portaren a terme. Va sebre recollir l'esperit de l'època, acostant la bellesa dels sentiments nobles i somiats a un món poc entenedor d'humanitats, a on les petites roindats quotidianes acabaven sempre per triomfar damunt les grans esperances. Però si va assolir una glòria indiscutible, no pot esser altra que haver estat l'element catalitzador de la massa, i el punt de sortida dels idols populars. L'oratòria romàntica, carregada d'idealisme i d'exaltació sublim, és la que mou a la massa i la posa en acció amb renovada esperança.

D'això s'aprofitaren les autoritats mallorquines a l'esplendor del fenomen romàntic. La seva profusió en aquesta època és molt més gran, tenint els seus punts principals a les fases revolucionàries, tant progressistes com moderades. A més, es tracta d'un Romanticisme polític molt clar en les seves idees, estil i objectius, capaç de desplegar tots els seus elements característiques fins a les més altes cotes. Només cap a 1854-55 arribaria a un estadi de barroquisme, fent-se un estil recarregat i cada vegada més desmarcat de la mentalitat dominant. Seria l'anunci de la seva decadència, coneguda ja entre 1856-68 per la seva tornada a l'exceptcionalitat i l'aixamplament del fonamental que començava a separar-lo de la nova mentalitat més realista.

L'esplendor del Romanticisme polític no és, emperò, un fenomen espontani, conseqüència d'un "boom", sinó un estil conseqüent a una conscient experimentació i un esmerat poliment.

2. Les manifestacions

Els anys de glòria del Romanticisme polític mallorquí parteixen d'un moment polític important, quan s'ha produït la fi de la primera guerra carlista amb l'abraç de Vergara, i l'eufòria de la classe política del bàndol guanyador se manifesta clarament a les felicitacions oficials. La correspondència de la Diputació Provincial es tny de medievalisme romàntic, però mostrant també altres característiques de l'estil romàntico-polític. La carta que la Diputació balear remet a la Reina Gobernadora el 25 de setembre de 1839, felicitant-la per la fi de les hostilitats, anuncia perfectament l'adveniment d'aquesta nova situació estilística.

Els trets estilístics observables a l'esmentada carta combinen, amb un resultat sorprenent, el Romanticisme polític i l'historicisme conservador. L'espectacularitat gira arreu d'una potenciació dels records, en una doble direcció:

a) fets de la història recent: tractats de forma grandiloqüent, tenen la misió de mitificar el paper de la Reina Gobernadora, identificant-la amb els grans èxits del passat recent, amb una bona dosi de maternalisme. És molt significativa aquesta referència "al tirano régimen antiguo que la elevación de vuestro espíritu y la rectitud de vuestro Corazón proscibieron para siempre"². El seu afany és heroitzador de la personalitat de Na Maria Cristina, estilísticament molt vinculat a l'individualisme romàntic.

b) medievalisme romàntic: es destaca l'esplendor de l'Espanya medieval, notant-se una veneració d'aquest temps passat com a època de glòries: "al alto grado de prosperidad, de nombradía y de esplendor y gloria que en otro tiempo hizo respetar y temer el imperio de los Recaredos y Fernandos de todos los pueblos de la tierra"³. És una mitificació d'aqueixa època remota de la nostra història. Aquesta utilització de l'època medieval com evasió connecta amb la corrent romàntica historicista i medievalitzant, demostrant que en el camp de la política el Romanticisme ja havia impregnat la mentalitat mallorquina.

Una altra característica és la concepció sentimental i eloqüent de la política:

a) crida a l'ideal en abstracte: "restablecida la fraternidad y la concordia, vuestra maternal solicitud, la sabiduría de vuestro Gobierno, y las instituciones fundamentales de libertad y justicia"⁴. Això suposa una idealització dels valors.

b) intent de convèncer mitjançant la paraula: la crida a l'ideal és reforçada per la utilització de termes grandiloqüents, que en un moment donat fan el mateix paper de les inflexions de veu a l'oratória.

c) per tot això, i pel fet d'incloure's trets de la corrent literària romàntica, la política apareix concebuda com a gènere literari.

Un altre punt a tenir en compte és l'absència de referències al poble i de mitificació, amagant-lo davall l'eufemisme "Nación".

I el seguiment d'aquest camí estilístic se confirma a la felicitació que la mateixa institució balear tramet al general Espartero en idèntica ocasió. A més, s'hi nota una certa visió global de l'univers pròpia dels romàntics, quan es vol donar transcendència a la figura de N'Espartero no tan sols al nivell més alt de tot l'Estat Es-

panyol, sinó de tot el món i de tot el segle: "El nombre de V.E. ha llenado el ámbito de toda la España, ha llenado el mundo, ha llenado el siglo"⁵.

Però a 1840 l'elecció ja és definitiva, i el Romanticisme polític mallorquí se mostra perfectament construït d'ençà del manifest que el 8 de febrer dirigeix En Joan Baptista de Lecuna als electors, amb un marcat signe dirigista, publicat per "El Genio de la Libertad" del dimarts 11 de febrer. S'erigeix en perfecta mostra d'ús del Romanticisme polític per a teledirigir a l'opinió pública, sense caure en plantejaments ideològics massa evidents. Les característiques romàntico-polítiques, pel seu aire passional i la seva direcció al cor dels homos, complirien perfectament aquesta missió, mentre les tintes ideològiques compareixien com a punts casuals.

En primer lloc, hi ha una base afectiva a l'espectacularitat per a moure a la melancolia i la rebel·lia en recordar la tragèdia de la guerra civil, amb tota la seva estela d'odi, mort i destrucció⁶. Però també posseint la màgia sentimental per a presentar una situació canviant cap a la utopia, naturalment des del gest sublim: un símbol romàntic obri un període ple d'ideals, que acaba per vessar del marc d'allò real i per entrar dins allò lo fantàstic; derrocar lo romàntic torna a apropiarse d'allò polític i al revés, per a transmetre el missatge de derribar l'existent i construir un món millor: "El convenio de Vergara fue el primer anuncio positivo de la reconciliación de los españoles, y desde que los dos ilustres generales que mandaban en jefe los ejércitos en las provincias del norte se dieron en los campos de batalla el ósculo de paz, todo ha cambiado de aspecto y mejorado notablemente la suerte de nuestra cara patria"⁷.

Després, quasi com un ritual, se desplega una complexa concepció sentimental i eloqüent de la política. La intenció és comunicar uns idees polítiques valent-se de les directrius sentimentals de la mentalitat romàntica. La primera passa és recordar i destacar els valors simbòlics, amb un doble sentit polític i mític, fins a presentar-los amb una interessada vocació d'ideals. El govern, la regència i els antics furs són defensats ideològicament, però assumits també com ideals romàntics, amb un fort bagatge sentimental pels sacrificis per ells vessats. Amb això es crea el clima d'apassionament imprescindible per a la desqualificació apassionada de l'adversari polític, que uneix el maniqueïsm romàntic a una visió ingènua de la política. No només és precís crear un ideal per a lluitar, sinó també advertir del perill de no fer-ho; tot això des d'una perspectiva que gaudeix d'un major pes específic dels sentiments que de la raó. Les passions exaltades dels personatges dolents de la literatura romàntica són transplantades al camp de la política per a plantejar la defensa d'unes idees, per a l'efecte de rebuig: "Conocedlo, electores, y desechad las pérfidas sugeriones de los que quisieran que entre nosotros se perpetuara la guerra civil porque sólo en medio del desorden es como pueden medrar y ocultar el espíritu malévoló que los domina"⁸. Quan En Lecuna assegura que les amenaces als electors no podran doblegar llur voluntat, i que no s'alterarà l'orde en els col·legis electorals, està intentant crear una consciència transcendent dins l'electorat, tractant de dur-lo a la defensa dels seus principis ideològics. Aquí és on més es desplega la vessant política: la transcendència política passa a ser paper romàntic de l'electorat, i cada elector un petit heroi romàntic abocat a allò lo sublim.

Abnegació, transcendència, un cert messianisme i una crida a l'ideal van juntant-se en aquest paper romàntic de l'electorat. Un poc abans, aquesta crida a l'ideal de cau romàntic ja s'ha produït obertament, al mateix temps que una invocació del culte als símbols, presos sentimentalment. Novament se junten elements romàntics

i polítics, demostrant, una vegada més, la imbricació de la mentalitat literària amb la mentalitat política, en una època que no es pot sostreure's a son esperit de sentimentalisme part damunt la raó:

“Buscad para la legislatura de 1840 la virtud, el saber, el desprendimiento y una acreditada adhesión a la Constitución de 1837 y al trono de nuestra excelsa Reina”⁹.

Ideals i ideologies la mescla dels quals seria harmònica únicament damunt els papers, sucumbint de forma continuada a la pràctica, on no hi hauria mai un lloc per als sentiments.

A partir d'aquest moment, les portes a l'esplendor estan obertes. El signe del nou esperit assoleix immediatament la mateixa propaganda electoral, com tenim ocasió de comprovar a la fulla propagandística de la candidatura del Progrés Legal Constitucional per a les eleccions de febrer de 1840. Se tracta, no ens enganem, d'un programa burgès, pragmàtic i preocupat essencialment per l'economia, el cant al progrés del qual¹⁰ no té res a veure amb el mite romàntic del Progrés, sinó amb una defensa clara dels interessos econòmics de les classes benestants. I en el camp estrictament polític, les reivindicacions tendeixen a l'ampliació del dret electoral i a aconseguir la llei de responsabilitat, la qual cosa no evita, ni intenta evitar, que el poble segueixi totalment al marge del joc polític.

Ara bé, a nivell estilístic es produeix el manteniment d'una capa de romanticisme, a la crida a l'ideal que encapçala els punts que promouran els progressistes: “La consecució de la paz salvando la independencia, libertad y honor de la nación”¹¹. És la dosi de sentimentalisme polític necessària per a captar adeptes, la càrrega d'esperances i conviccions sublimes que converteix al Romanticisme polític en galvanitzador de la massa, i que se combina perfectament amb el ventall de reivindicacions o punts programàtics reals que es pretenen desplegar una vegada en el poder. En aquest cas electoral, el llenguatge romàntic actua a modo de corretja de transmissió entre el programa real del partit i les conviccions dels electors, apel·lant a l'ideal per a ennoblir l'acte polític, a uns moments en què el programa real per ell mateix no té cap valor absolut davant els electors.

No seria aquesta l'única incursió del Romanticisme polític dins la propaganda electoral de la Mallorca de l'època. A febrer de 1843, quan ja és palesa la descomposició en el si del progressisme encara governant, el “Diario Constitucional” publica la candidatura a diputats i terna de senadors presentada per una coalició d'electors monàrquic-constitucionals i del progrés legal no vinculats a la facció governamental. A nivell estilístic, aquesta propaganda és deutora del Romanticisme polític, des de la concepció sentimental de la política que s'hi observa, passant per la crida a l'ideal i la mitificació d'uns valors polític-sentimentals, que encara s'identifiquen amb personatges reals protagonistes del moment, com la Constitució de 1837, el trono de N'Isabel II i la regència d'En Baldomero Espartero.

Tornem, no obstant, a l'any 1840, per a deixar constància de què no totes les manifestacions del llenguatge romàntic a la política mallorquina assoliren el mateix grau de perfecció. Encara que aquesta circumstància se repeteix durant tota la fase d'esplendor del moviment. Per això no he dubtat en qualificar la política mallorquina de l'era romàntica com una història de despropòsits. S'ha de veure, per exemple, la lluita entre la concepció política pragmàtica i el llenguatge romàntic que es produeix a la carta de la nostra Diputació a la Reina Gobernadora, el 24 de març, condemnant els avalots succeïts davant l'edifici de les Corts els dies 23 i 24 de fe-

brer, al mateix temps que sol·licitant una repressió exemplar per a escalivar als qui desitjassin repetir fets consemblants. A la part formal de la carta hi ha, en efecte, una indignació i un èmfasi en el plantejament, però no recorden realment l'espectacularitat, ni molt manco el sentimentalisme del liberal-romanticisme. La suposada crida a l'ideal que es produeix a l'adopció del llenguatge romàntic no és més que una crida a la crua realitat de la repressió, disfressada amb una sublimitat terminològica: "Manifestaos, Señora, fuerte e inexorable una vez siquiera y obtendréis las bendiciones del generoso pueblo..."; "... es hora ya que el sol de justicia brille sobre el horizonte de nuestra Monarquía por demasiado tiempo envuelta en los horrores de las negras sombras de la anarquía"¹². És una concepció eloqüent de la política, però no sentimental, i el seu efecte és idèntic al d'un quadre que només assumeix un estil formalment, però no espiritualment. S'imita l'estil apassionat amb frases melodramàtiques com: "Para colmo de los infortunios que llora España, ha venido a dilacerar las entrañas de la madre patria el hecho horroroso de haberse atentado contra el cuerpo entero de los elegidos de la Nación a las puertas mismas del santuario de las leyes"¹³. Però el seu esperit no és gens romàntic, puix és fàcil llegir entre línies que els polítics consideraven més important la institució de les Corts com a valor "moral" (realment, l'important són els càrrecs) que les inquietuds del poble. El divorci autoritats/poble no pot ésser més antiromàntic, perquè no contempla el poble amb el respecte amb què ho feren els romàntics progressistes, sinó com a massa destructora i perillosa que ha de ser escalivada.

Fins i tot el recurs romàntic als records de la història recent és manipulat antiromànticament, per a demostrar que cap valor, material o immaterial, roman ja intacte en el país, i per a demostrar que és el poble el qui els ha eliminat. Estilísticament, idò, hi ha una utilització antiromàntica del llenguatge romàntic en política, reflexe, tanmateix, d'una mentalitat més conservadora que romàntica.

I tampoc seria aquest un cas únic a 1840. Fins i tot resulten més interessants alguns que representen una gran paradoxa en el seu context. Per exemple, trobam per un costat la carta del Capità General a la Diputació, el 2 de setembre, comunicant-li la necessitat de que desocupi ses oficines de l'antic convent de Sant Francesc d'Assís, per a poder allotjar-hi soldats dels tres batallons d'Infanteria recent destinats a Palma. En ella no hi manquen el recurs a l'ideal, amb grandiloqüents referències al patriotisme que no defineixen cap realitat concreta, la preocupació romàntica del poble i fins i tot la teatralitat, explotant el cabal polític del mític general Espartero, per a tombar la balança de la Diputació cap a la cessió de les oficines.

El contrast amb la resposta de la Diputació és més que evident, puix aquesta s'inscriu només dins allò lo protocol·lari i enumeratiu. Això vendria a demostrar que el llenguatge romàntic a la política obeeix a una emfatització dels temes tractats, bé per la seva importància, bé per les seves circumstàncies, però que no s'abusava d'ell dins el corrent.

També resulta brutal el contrast estilístic entre dues cartes, aquest pic de la mateixa corporació, que se dona ja en època progressista i amb ocasió d'un moment ben propici a les quimeres romàntiques: quan l'Ajuntament de Palma va decidir nomenar N'Espartero com a fill adoptiu de la ciutat, col·locant també el seu retrat a la Sala. Les quimeres romàntiques apareixen a una carta de la corporació municipal, el 20 de novembre, convidant als membres de la Diputació a la col·locació del retrat, mentre a la mateixa data n'escriu una altra amb un estil completament pro-

TOCOL·LARI i ÀRID. Vénen a esser la cara i la creu del llenguatge polític de l'època.

Aquests plantejaments contradictoris segueixen apareixent amb freqüència a tota la fase d'esplendor del Romanticisme polític mallorquí, siguin progressistes o moderats els qui detentin el poder a l'illa. Així, els trobarem en els bans de 1841 amb motiu del restabliment del dret de portes a les Balears, i fins i tot entre els bans i al·locucions per la revolució de 1843.

Però és millor, abans de passar a aquesta evolució, repassar les manifestacions romàntic-polítiques més completes de les autoritats mallorquines a 1840, a fi d'establir una delimitació de les seves característiques. Cronològicament, aquesta plenitud s'inicia el 16 de maig amb una carta de l'Ajuntament de Palma al mariscal D. Francesc Linage, publicada el sendemà per "El Genio de la Libertad". Fins i tot en aquest tipus de cartes, que cerquen esser breus i directes, acaba produint-se una tendència a l'explicitació de la mentalitat romàntica, a les seves connexions amb la política. La necessitat d'esser breus condueix a condensar les senyes d'identitat del Romanticisme polític, fent un estil molt expressiu i dens, en el que cada bocí d'una frase s'apodera d'un missatge romàntic-polític. Guaita la necessitat de contemplar la política des d'allò sentimental, encadenant elements romàntics i polítics, idealistes i ideològics: "mientras exista un ejército tan valiente y leal, y a su cabeza el Excmo. Sr. duque de la Victoria serán inútiles los ataques y proyectos liberticidas de los enemigos de la Constitución, del trono de Isabel II y de la regencia de su augusta Madre, caros objetos tan heroicamente defendidos por las armas españolas"¹⁴.

Llegint la primera part d'aquesta frase se nota en el fons una ditada d'espectacularitat romàntica, que intenta tapar de boires idealistes i sentimentals les gestes de N'Espartero i de l'exèrcit que comandava, mentre se va trametent subliminalment un enfoc més polític, que en el fons deu molt al pretorianisme imperant a l'època. La idea del "espadón", bolcada en un contexte romàntic, és, al cap i a la fi, el que tracta de vendre's: la convicció de que només una solució pot dissuadir als adversaris polítics d'un assalt al poder: col·locar a un militar de prestigi al front de la situació política, maldament en aquest cas se propugni un protagonisme solapat. Aquest caràcter solapat se comprèn a la continuació de la frase, quan s'enumeren els valors polítics que han de defensar-se de l'esmentat assalt. Per descomptat, aquesta enumeració cerca la concepció sentimental, el desig d'entusiasmar a les masses, identificant uns valors merament polítics amb símbols quasi ideals que poden adquirir matisos de quimeres romàntiques. La Constitució, el trono i la regència representen consignes ideològiques invocades darrera d'una aparent crida a l'ideal, que patentitza una vegada més la utilització d'allò romàntic per allò polític.

El consistori ciutadà fou especialment prolífic a l'ús del Romanticisme polític, erigint-se en gran avançada mallorquina d'aquest moviment, a nivell d'autoritats, com veim també a sa carta de respatler a N'Espartero, del dilluns 14 de setembre. Obeint al conjur sentimental de l'època, allò que havia d'esser un panegíric protocol·lari esdevé un exercici de mitificació romàntica, amb un fort transfons polític d'exaltació i comunicació de la ideologia progressista. La concepció sentimental i eloqüent de la política passa en aquest cas per la identificació de N'Espartero amb el mite de l'heroi romàntic tractat amb els termes grandiloqüents a l'ús, tals com "colosal Atleta de las libertades patrias y del Trono Constitucional" o "Héroe de los libros". El retrat romàntic del general és un autèntic desplegament d'espectacularitat, capacitat de convèncer i crida a l'ideal, assimilat a valors ideològics. Aparei-

xen clares influències de la literatura i la pintura romàntiques, començant pel culte al geni, que marca la dicotomia entre el geni i la massa i el camí d'allò sublim. A més dels accents polítics immanents, hi ha una presentació romàntica de l'heroi conflictiu, que necessita rebel·lar-se contra la injustícia perseguint un ideal que, en aquest cas, per més concret no és manco utòpic. La defensa d'aquests principis és apassionada, fins als sacrificis de la pròpia vida:

“Pronunciado el Pueblo, Milicia del Ejército y Nacional, contra las intrigas de los malvados que intentan constituir en tutela a la Nación y reducirla al triste estado de esclavitud, serán inútiles sus proyectos mayormente cuando el Caudillo de los ciudadanos armados, ha prometido sostener y sostendrá a todo trance la Constitución de 1837 y el Trono Constitucional”¹⁵. Tanmateix, tota aquesta capa estètica no pot amagar una preocupació política pretorianista en auge, amb un gran bagatge de messianisme romàntic.

Una altra institució abocada obertament a la utilització del Romanticisme polític és la Milícia Nacional de Palma, que assumeix plenament la força política de l'estil. Ses dues cartes de felicitació a N'Espartero, de 14 i 17 de setembre, en són una bona mostra, si bé no hi entraré per motius d'extensió.

El 19 de novembre, quan En Francesc García de Luna comunica a la Diputació Provincial la renúncia de Na Maria Cristina de Borbó a la Regència, s'inicia un nou cicle polític. Però les contradiccions entre l'estil idealista i la realitat de la pràctica política se mantenen vigents; és més, s'aguditzen en els turbulents moments en què el Ministeri d'Hisenda decreta, 18 de gener de 1841, el restabliment del dret de portes a les Balears, refusant les modificacions introduïdes per la Diputació, que eximien de pagament a certs articles, l'imposaven a altres i suprimien els depòsits domèstics. En aquest cas, la mentalitat política materialista de Madrid, que oblida la pietat cap als humils predicada pel Romanticisme polític, contrasta amb l'idealisme polític de les autoritats insulars, per a imposar-se el materialisme centralista. Per altra part, el llenguatge polític de les nostres autoritats s'ajusta a l'idealisme imperant, però això no descarta una postura al mateix temps pragmàtica. Se veu a les citades modificacions del dret de portes un interès per a defensar el poble, però sense romandre a la simple crida a l'ideal de caire sentimental, sinó a través d'unes mesures raonades i amb un fons marcadament pragmàtic: simplificar la recaptació, eliminar la part manco productiva i més odiada pel poble, i reduir el número d'empleats i despeses. A pesar de l'utilitarisme “burgès”, emperò, no pot treure's de la política mallorquina sa càrrega de romanticisme.

Una “causa perduda” que permeté un hermós exemple de plenitud del Romanticisme polític a les autoritats mallorquines fou el projecte d'unificació dels càrrecs i funcions de Cap Polític i Intendent. Contra això remeté la nostra Diputació un informe a les Corts, el 21 de juliol de 1841, plantejant que això s'oposava als postulats progressistes de defensa del poble. Sense haver de recórrer a l'apassionament fàcil, sinó més aviat invocant el seny, l'informe maneja les característiques del llenguatge romàntic en política, tractant de convèncer amb les característiques habituals:

1.- Concepció sentimental i eloqüent de la política: se produeix la típica crida a la reivindicació d'uns ideals per a convèncer de la validesa de l'opinió expressada. S'invocuen ràpidament i amb afany dissuassori la felicitat del poble, el propi progressisme, la il·lustració, la justícia i el patriotisme. Aquesta invocació als ideals expressats se realitza, a més, amb eloqüència, tractant de captar-se l'opinió favorable amb el tractament formal donat a la carta. En aquest sentit, es planteja un joc

de concepció maniquea de la política presidint alguns raonaments.

La incompatibilitat dels dos càrrecs en qüestió és presentada com un duel entre el bo i el dolent, entre el Cap Polític defensor del poble i l'Intendent opressor. Tal característica és ben pròpia de la mentalitat romàntica, i cerca provocar un entusiasme cap a la figura del Cap Polític com a càrrec independent. Per això, al temps que s'exalten les virtuts d'aquest càrrec, se carreguen les tintes en mostrar el recel general davant el d'Intendent, qualificat de "azote" i de "jefe de la Hacienda que ha de celar y activar de continuo la recaudación de las contribuciones y de todo lo que ingresa en el Erario público...". Aquesta mitificació romàntica del Cap Polític es vincula en gran manera al paternalisme polític i a la defensa romàntica del poble.

2.- Pietat cap als humils: hi ha una rotunda reivindicació del dret del poble a la felicitat i al progrés, tan paternalista com romàntica, en concebre's com un ideal més. Quan en plantejar-se la disjuntiva del nou càrrec unificat se diu: "o se han de lastimar los intereses, comodidad y progreso de la riqueza del pueblo. No puede una misma mano y a un mismo tiempo ser el azote y la égida de los ciudadanos"¹⁶, se realitza una idealització d'aquesta figura i una exaltació del poble, en el pla de la pietat cap als humils tan cara al Romanticisme.

3.- Amor cap al poble, intent de proporcionar-li una sèrie d'avantatges, entre els que s'inclou la defensa dels seus interessos, comoditat i progrés de la seva riquesa, sense arribar a connectar totalment amb el mateix poble.

En qualsevol cas, la "causa perduda" per antonomàsia a 1841, per als dos bàndols participants, seria el pronunciament moderat frustrat del mes d'octubre a Bilbao, Pamplona, Saragossa i Madrid. Va produir una onada de protestes progressistes i una sèrie de mesures repressives molt dures. I entre les primeres, naturalment, la de les autoritats mallorquines, amb un encomiable llenguatge romàntic. Inicia la tanda el manifest de la Diputació a N'Espartero, el 13-14 d'octubre, on s'hi observen moltes característiques romàntiques, començant per l'espectacularitat. S'agafen els esdeveniments històrics més recents, no amb afany descriptiu, sinó manejant-los romànticament per a ressaltar les dificultats de la gestió política progressista, exaltar la llibertat permanentment amenaçada i glorificar la figura del general: "Después que V.A. en los campos de Vergara cortó la cabeza a la hidra de la guerra civil..."¹⁷. Les dificultats de la gestió progressista se presenten melodramàticament, presentant-la com exponent d'una política de llibertat i reconciliació; per contra, tots aquests bons principis se rebenten contra la incomprensió i la dolentia de l'oposició: "Hombres exclusivistas con inmodesta vanidad de infalibles, intolerantes por sistema, se dispararon contra la causa santa de la libertad"¹⁸. A totes aquestes frases ressona l'eco romàntic de l'eterna lluita entre l'idealisme i la realitat adversa de la que no pot fugir; el seu caràcter abstracte reforça encara més la seva suposta sublimitat, puix les referències a aquests fets històrics apareixen coberts per la boira romàntica. No hi manca tampoc la crida als ideals de l'època: llibertat, honor i felicitat; ni l'intent d'entusiasmar el lector recurrent a la grandiloqüència; ni cert "desencant" romàntic pel fracàs de la política de reconciliació, dins la dinàmica d'ideals impossibles; ni la mitificació de les virtuts populars, tornant a formular-se la figura romàntica del poble honrat i defensor de la llibertat.

L'Ajuntament de Palma també va participar d'aquesta "causa perduda" el 17 d'octubre, amb una invitació als membres de la Diputació per a anar a un Te Deum en acció de gràcies pel fracàs del pronunciament moderat; no pot sostreure's a un tractament apassionat del tema de fons.

Una altra causa perduda de signe històric-romàntic, plenament vinculada a l'Ajuntament ciutadà, és l'acte de col·locació d'un retrat d'En Joan Ot Colom a un dels seus salons, si bé això pertany més aviat a la utilització romàntico-política de la història per les autoritats.

Corria el mes de juny de 1843 quan el progressisme esparterista en el poder assistia al seu adéu. El caràcter tumultuós del canvi polític operat no podia manco que reflexar-se a l'estil de les autoritats, que oscil·larà a tan confusos moments entre allò romàntic i allò fredament pragmàtic. Allò romàntic ho hem d'atribuir al Cap Polític Josep Miquel Trias, posseïdor d'un profund sentit de "causes perdudes". Ho veim, per exemple, al seu ban de 16 de juny respecte a la situació política nacional. El sentimentalisme polític es desplega aquí amb una bona gamma de recursos, per a decantar del costat de l'orde a l'opinió pública. La primera passa és la mitificació romàntica del poble: "las virtudes cívicas de que tantas pruebas tenéis dadas", amb un afany per convèncer de què les consignes donades a continuació són les més favorables. Llavors se mescla aquesta mateixa mitificació del poble amb la crida a unes idees superiors, feta amb un hàbil joc de termes romàntics per a impactar i persuadir als qui va dirigit el missatge: "tranquilidad que envidian otras provincias", "negro pendón" de la discòrdia, "buenos sentimientos por la patria", "hermoso suelo que la Providencia os deparó" i "defensa de las instituciones liberales"¹⁹. I encara se produeix un recurs eficaç al paternalisme polític. És un bon exemple d'ús del Romanticisme polític com a llenguatge per a assolir uns objectius reals, responen a uns interessos concrets difícilment amagables.

La impressió se confirma a la seva al·locució del 17 de juny, exhortant als ciutadans a mantenir la tranquil·litat pública fins i tot des de l'amenaça velada. És també un hermós exercici de Romanticisme polític, que recorr a les mateixes característiques d'exaltació de la sensatesa i virtuts del poble, paternalisme entroncat amb la defensa dels humils que proclama el Romanticisme social, crida a l'ideal (pau, orde i patriotisme), fases d'èmfasi i patetisme, sentimentalisme i teatralitat. Però arriba més enfora, a l'ús de la melancolia romàntica. Aquest "os los suplico con lágrimas en los ojos" se sembla al crit escarrufat del Romanticisme que xoca contra la cruel realitat, en aquest cas l'ideal de la tranquil·litat desitjada oposat a la realitat d'uns quants agitadors.

També mostraria la seva habilitat a l'ús polític de l'estil romàntic el següent Cap Polític, N'Agustí Villegas, com pot veure's a l'al·locució pronunciada en prendre possessió del càrrec. Manejant principis polítics bàsics (Constitució de 1837, trono d'Isabel II i independència nacional) com a valors simbòlics, se cerca la movilització de les masses per allò sublim, que va des d'una somiada fraternitat, "la conciliación de todos los españoles", fins a la creença sentimental de què la utopia és possible: "sofocadas las rencillas y odios de partidos con la unión de todos los hombres de buena fe... podemos seguros prometernos días serenos y apacibles"²⁰. Aquest idealisme seguiria dos camins confluents: concepció romàntica del poble com a depositari de totes les virtuts i presentació passional del paper romàntic de l'autoritat.

Durant els anys següents d'esplendor del Romanticisme polític de les autoritats mallorquines, seguirien les causes més o manco perdudes i les ocasions per a l'apas-

sionament. Ara bé, la notícia més important de 1844 a Mallorca fou l'anomenada catàstrofe de Felanitx. El 27 d'abril la Diputació enviava una carta a la reina, agraïnt les mesures econòmiques, amb un estil purament romàntic. Les seves característiques són casi principis bàsics de la mentalitat romàntica, harmonitzant perfectament dels elements romàntics entre ells i amb el contingut, fins a confondre's la idea política amb l'ideal romàntic.

Manco recarregada és la carta del 12 de maig demanant l'exempció de quintes per a Felanitx, encara que segueix combinant perfectament l'estil romàntic amb els accents polítics pertinents. La idea paternalista de la monarquia segueix presidint el text, abrigada per un sentimentalisme exagerat, que tracta de convèncer amb l'arma d'allò dramàtic, mentre se produeix una sol·licitud política concreta que pot passar per identificar-se amb el gest sublim dels romàntics; representa perfectament la convicció de l'esgrima romàntica en el camp de la política: mesures com gestes nobles, arrabassades amb sentiments i idealisme. La concepció sentimental de la política ho és tot en aquest tipu de dialèctica. L'eloqüència no tan sols arriba a través de la invocació a l'ideal, sinó també punyint la sensibilitat amb unes notes de dramatism, tractant de conscienciar damunt l'adversitat del segle. Fins i tot es produeix a la carta una concessió a la visió romàntica de la naturalesa, que canta al mateix temps la impotència de l'homo davant ella i la pròpia debilitat humana davant la injustícia o la "lletjura" de l'època; en el fons, s'intueix l'omnipresent lluita romàntica de l'ideal i el món real.

La figura principal de la darrera fase de l'esplendor romàntic-polític a Mallorca, ja durant l'agitat 1848, seria la del Cap Polític Joaquim Maximilià Gibert. Basa l'efectivitat de les comunicacions, casi totes referides a fets polítics de carés violent (els avalots civils progressistes del mes de març a Madrid, el pronunciament progressista de Muñiz i Buceta el 7 de maig, la sublevació progressista del comandant Portal a Sevilla el 13 de maig...), en dues característiques del Romanticisme polític. La primera és un clàssic de les autoritats illenques per a les èpoques agitada: la idealització a la manera romàntica del poble mallorquí, destacant generosa i sentimentalment ses virtuts, sobretot la sensatesa i el caràcter pacífic²¹. La segona és més espectacular, juntant la concepció sentimental i eloqüent de la política amb la mitificació del càrrec ocupat: és una reivindicació de l'heroi romàntic en tota regla, abocat a l'ideal fins a ses darreres conseqüències, com veim en aquest fragment de la comunicació del 7 d'abril contra els avalots de març: "... pero si por desgracia salieren fallidas mis esperanzas, sepan los enemigos del público sosiego, que sabré percer si es necesario para castigar su loca temeridad..."²².

Els primers símptomes de decadència de l'estil, emperò, apareixen ja en el maig 1848, en la vulgaritat que soia el discurs pronunciat pel Cap Polític Gibert, amb motiu de l'obertura de l'Acadèmia de ciències i lletres de la província, publicat per "El Genio de la Libertad" del 27 d'octubre. Concebut per a convèncer al públic de les excel·lències de la cultura i de la il·lustració, i per a agrair a la reina sa deferença amb els mallorquins, se perd en parrafades grandiloqüents i empalagoses, a cavall d'una espectacularitat romàntica que acaba per transformar-se en simple erudició quan s'encabota en recórrer totes les fites culturals de la història d'Espanya. Així i tot, hi trobam exemples d'espectacularitat romàntic-política molt interessants, com els derivats del record de l'Edat Mitjana, que tendeixen a allò literari i a l'evasió romàntica cap a un món fantàstic, ple d'encant misteriós i de sublimitat. Prova l'esplendor romàntic-polític aqueix joc d'atracció sentimental que fa l'ora-

dor a través de la màgia romàntica de paraules com “castillo feudal”, “almena”, “torreón”, “brioso corcel”, “batalla” o “nigromàntico”, evocadores d'un món perdut i desitjat a on refugiar-se. Espectularitat i concepció sentimental de la situació que reforcen accents polítics bastant més clars d'allò que pugui parèixer. Observem, per exemple, l'efecte del nacionalisme romàntic. Després del negre panorama cultural atribuït a l'Edat Mitjana, el Cap Polític frissa de proclamar que Espanya fou una de les primeres nacions en treure's el jou de la ignorància; observi's, a més, el trasllat d'un concepte polític del denou, el nacionalisme, a una època en què no té cap sentit i a la que la península Ibèrica se dividia en regnes independents moltes vegades oposats. Però lo important és l'efecte romàntic cercat a 1848: l'exaltació nacionalista espanyola, amb crida subliminal a contemplar els èxits del govern en el camp cultural, com l'acadèmia oberta. Maldament aquest efecte arribi dient que N'Alfons IX de Lleó va crear la universitat de Salamanca a principis del segle XIII, i se segueixin amb tot un rosari de fites d'aquesta casta al llarg de l'Edat Mitjana. Cap al final, el nacionalisme espanyolista dona pas a un cert “nacionalisme” mallorquí, exaltant amb passió el talent dels mallorquins damunt els peninsulars.

A pesar de tot allò vist, la realitat amagada davall l'esplendor del Romanticisme polític de les autoritats mallorquines va esser ben distinta. A la “Crònica de varios sucesos esdevinguts en la present illa de Mallorca...”, recollida a la Miscel·lània Bartomeu Pasqual, hi trobam, amb data 1 de setembre de 1846, una important notícia sobre el cessament de l'intendent Ildefonso López de Alcaraz per part del govern de Madrid, quan s'havia negat a atabuixar als mallorquins en el pagament de les contribucions. La idea que transcedeix del fons d'aquesta breu referència és la separació entre Romanticisme i política. Podien tolerar-se els programes polítics idealistes, però de cap manera la seva posada en pràctica. Darrera el vernís romàntic, amb la seva càrrega de paternalisme idealista, hi ha la realitat d'una política d'interessos materials que provocaria un desapiadat dirigisme ministerial. El poder significa deixar el Romanticisme polític a un nivell decoratiu. La pràctica política ha d'oblidar antigues mides idealistes predicades, per a acabar sempre a la defensa d'interessos aliens a la massa. Intentar el contrari, fer un mínima concessió a l'esperit romàntic que impregna tota l'època, o simplement mirar amb ulls caritatius la gens benestant situació del poble, com havia fet En Lope de Alcaraz a Mallorca, significava un inexorable suïcidi polític.

3.- CONCLUSIÓ

Els anys de glòria del Romanticisme polític mallorquí (1839-1854) començarien amb l'eufòria de la classe política liberal en acabar la primera guerra carlista, fent-se definitiva l'elecció d'aquest estil polític a 1840, quan es mostra perfecta i exquisidament construït. La seva profusió és impressionant, amb punts àlgids a totes les fases revolucionàries. Se tracta d'un Romanticisme polític totalment clar a les seves idees, estil i objectius, que desplega tots els seus elements característiques fins a elevades cotes. Ara bé, el llenguatge romàntic a política va obeir sobretot a una emfatització dels temes tractats, bé per la seva importància, bé per les seves circumstàncies, no abusant-se d'ell per a allò corrent. És més, els plantejaments contradictoris a l'estil polític (Romanticisme enfront a oficialisme protocol·lari) apareixen freqüentment a tota la fase d'esplendor del Romanticisme polític mallorquí.

L'ús habitual del Romanticisme a política tampoc va descartar una separació amb els assumptes pràctics: programes polítics idealistes i promeses extravagants són tolerades, però de cap manera la seva posada en pràctica. Darrera el vernís idealista romàntic s'hi amaga la realitat materialista de la política. Freqüentment les grans paraules d'exaltació i defensa del poble s'oblidaren tan aviat com el poble deixava d'esser necessari per a assolir o mantenir el poder. Per això mai ha d'oblidar-se que el Romanticisme polític fou només un estil, una actitud política. Precisament aquest caràcter d'actitud política tendria a Mallorca alguns moments vertaderament encantadors.

NOTES

1. FLORES, A.- "La sociedad de 1850" Alianza Ed. Madrid, 1968 p. 19.
2. A. R.M. Correspondència de la Diputació D-610 s/n (25-setembre-1839).
3. ut supra.
4. ut supra.
5. A. R.M. Correspondència de la Diputació D-610 s/n (1839).
6. "Una guerra fratricida y atroz ha assolado por espacio de seis años el territorio español. Muertes, incendios, devastaciones y todo género de calamidades han aniquilado muchas familias y destruido la riqueza pública" "EL GENIO DE LA LIBERTAD" (11-febrer-1840).
7. "EL GENIO DE LA LIBERTAD" (11-febrer-1840).
8. ut supra.
9. ut supra.
10. "Fomento de la agricultura abolición del diezmo. Protección de la industria y del comercio, y abolición de las disposiciones excepcionales".
11. LLABRES BERNAL, J.- "Noticias y relaciones históricas de Mallorca siglo XIX" Palma, 1959. tom II làmina 39.
12. A. R.M. Correspondència de la Diputació D-1.090 s/n (24-març-1840).
13. ut supra.
14. "EL GENIO DE LA LIBERTAD" (7-maig-1840).
15. "EL GENIO DE LA LIBERTAD" (14-setembre-1840).
16. A. R.M. Correspondència de la Diputació D-1.090 s/n (21-juliol-1841).
17. A. R.M. Correspondència de la Diputació D-1.090 s/n (13-14-octubre-1841).
18. ut supra.
19. LLABRES BERNAL, J.- op. cit. tom III op. 80-81.
20. "REVISTA BALEAR" (3-desembre-1843).
21. "Confío en la sensatez que tenéis acreditada, y por consiguiente ni remotamente temo que en ningún punto de estas islas puede llegar a turbarse el orden público" Suplement del "DIARIO CONSTITUCIONAL DE PALMA DE MALLORCA" (7-abril-1848).
22. Suplement del "DIARIO CONSTITUCIONAL DE PALMA DE MALLORCA" (7-abril-1848).